

А. Г. Дідук,

кандидат юридичних наук, доцент

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2176-1055>

І. О. Фігорнюк,

здобувач вищої освіти першого (бакалаврського) рівня

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-0621-577X>

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ: ТЕОРІЯ ТА ПРАКТИКА

Державний університет «Київський авіаційний інститут»
проспект Любомира Гузара, 1, 03058, Київ, Україна
E-mails: diduk.alla@npp.kai.edu.ua, 7909656@stud.kai.edu.ua

*Метою статті є дослідження проблемних аспектів правового режиму штучного інтелекту, з позиції теорії та практики. Для цього було проаналізовано визначення «цифрові технології», «штучний інтелект», «правовий режим штучного інтелекту», «правосуб'єктність» штучного інтелекту. Також було розглянуто проблеми правового регулювання технологій штучного інтелекту та їх практичне значення, з урахуванням міжнародного досвіду. **Методи дослідження:** загальнонаукові та спеціальні методи наукового пізнання. Використання цих методів дало можливість проаналізувати особливості правового режиму технологій штучного інтелекту та описати його проблеми, враховуючи міжнародний досвід. **Результати:** штучний інтелект потребує комплексного правового регулювання, що встановить чіткі межі його використання та запровадить ефективні механізми контролю; формулювання пропозицій щодо вдосконалення чинного національного законодавства, з урахуванням світових тенденцій правового регулювання штучного інтелекту; впровадження міжнародного досвіду та розробка спеціального законодавства дозволить забезпечити баланс між технологічним прогресом та захистом прав громадян. **Обговорення:** розвиток технологій штучного інтелекту супроводжується рядом можливих загроз для учасників приватних і публічних правовідносин, зокрема, надання недостовірної інформації, невиконання договірних зобов'язань, загроза для здоров'я, порушення права на справедливий суд та перенавантаження судової системи. Особливо турбують наслідки застосування штучного інтелекту у сферах, які безпосередньо впливають на права людини, зокрема, медицина та судочинство. Мається на увазі, що помилки алгоритмів технологій штучного інтелекту можуть призвести до негативних наслідків, включаючи порушення права особи, завдання їй шкоди та юридичну відповідальність за таку шкоду. Також слід враховувати, що автоматизація судових процесів не може повністю замінити людський фактор, оскільки штучний інтелект не володіє моральними принципами та професійною етикою, необхідними для здійснення правосуддя.*

Ключові слова: цифрові технології; правовий режим; штучний інтелект; технології штучного інтелекту; «правосуб'єктність» штучного інтелекту; відповідальність за шкоду завдану штучним інтелектом; ризики штучного інтелекту; право інтелектуальної власності; неетичне використання штучного інтелекту.

Постановка проблеми та її актуальність.
Актуальність проблематики зумовлена

стрімким розвитком технологій штучного інтелекту, що потребує належного правового регу-

лювання даного феномену. Використання алгоритмів машинного навчання, нейронних мереж та інших автоматизованих систем уже стало невід'ємною частиною сучасного суспільства, економіки та юриспруденції. Однак правові аспекти функціонування штучного інтелекту, зокрема, його «правосуб'єктність», відповідальність за шкоду та міжнародні підходи до регулювання, залишаються дискусійними.

Зростаюча інтеграція штучного інтелекту в різні сфери діяльності, зокрема, у правовідносини, створює нові виклики для традиційних правових концепцій. У сучасному правопорядку відсутнє єдине, загальноприйняте визначення штучного інтелекту, що ускладнює його правове регулювання.

Проблема «правосуб'єктності» штучного інтелекту залишається відкритою, оскільки чинне законодавство України не визначає його як суб'єкт правовідносин, що ускладнює питання відповідальності за дії автономних систем. Окрім того, правова доктрина стикається з питаннями регулювання договірних відносин за участі штучного інтелекту, права інтелектуальної власності та захисту персональних даних.

Зокрема, актуальність теми підкріплює поява низки судових справ щодо відповідальності за дії штучного інтелекту. У деяких країнах, зокрема, в країнах Європейського Союзу (далі – ЄС) та Сполучених Штатів Америки (далі – США), уже існують правові ініціативи щодо регулювання цієї сфери, проте вони не є уніфікованими. Так, Європейський Союз представив Artificial Intelligence Act, Канада працює над Artificial Intelligence and Data Act (AIDA), а США ухвалюють розпорядження на рівні окремих штатів. Водночас в Україні взагалі відсутня чітка правова база для регулювання штучного інтелекту, що створює необхідність адаптації національного цивільного законодавства до нових сучасних викликів.

Аналіз досліджень і публікацій з проблеми. Проблеми теорії та практики правового регулювання цифрових технологій загалом і технологій штучного інтелекту зокрема, а також вплив штучного інтелекту на приватно-правову доктрину активно досліджується як національними, так і зарубіжними науковцями й практи-

ками. Серед авторів, які досліджували такі питання слід виділити: Андрощука Г. О., Белова Д. М., Белову М. В., Великанову М. М., Вараву І. П., Грудницького В. М., Дідук А. Г., Жорнокуя Ю. М., Зерова К. О., Кродинця А. О., Кохановську В. В., Литвина С. Й., Парамонова О. Ю., Спесивцеву О. О., Філінович В. В., Форсюк В. Л. та ін.

Але попри наявність деяких наукових і прикладних досліджень, актуальність подальшого дослідження даної теми зумовлена динамічністю цифровізації, появою нових форм правовідносин, відсутністю однозначних підходів щодо «правосуб'єктності» штучного інтелекту, а також потребою в адаптації національного законодавства до міжнародних стандартів.

Метою статті є дослідження проблемних аспектів правового режиму штучного інтелекту, з позиції теорії та практики.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах технології штучного інтелекту є інструментом повсякденного використання у різних галузях та побуті, що породжує необхідність розумного й ефективного його правового регулювання.

Обговорення щодо регулювання штучного інтелекту є однією з найпоширеніших та актуальних тем на сьогодні, адже він впливає на всі сфери людей, зокрема не виключенням є і національна безпека, медицина та інші правовідносини. Станом на сьогодні відсутнє законодавче визначення штучного інтелекту у національному законодавстві, окрім Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні від 02.12.2020 р. № 1556-р., яка визначає штучний інтелект як «організовану сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань» [1].

Якщо звернутися до міжнародного досвіду, то серед нормативно-правових актів, які регу-

люють штучний інтелект слід вказати Закон Європейського Союзу про штучний інтелект (англ. – EU Artificial Intelligence Act). Він є першим комплексним законодавчим актом Європейського Союзу (далі – ЄС), метою якого є регулювання діяльності штучного інтелекту державами-членами ЄС. Так, у пункті 1 статті 3 Закону Європейського Союзу про штучний інтелект дається визначення, що «система штучного інтелекту» означає машинну систему, яка розроблена для роботи з різними рівнями автономності та яка може демонструвати адаптивність після розгортання, і яка, для явних або неявних цілей, робить висновки на основі вхідних даних, які вона отримує, як генерувати результати, такі як прогнози, вміст, рекомендації або рішення, які можуть впливати на фізичне або віртуальне середовище» [2]. У цьому законі штучний інтелект визначається як машинна система із функціями автономності та генерації певних рішень (прогнозування, рекомендація, рішення тощо)

За своєю сутністю цей акт надає розробникам і покупцям такої технології чіткі підходи оцінки ризиків, вимоги та зобов'язання щодо використання систем штучного інтелекту. Для прикладу дії Закону ЄС, зобов'язання покладаються на розробника системи перевірки резюме та покупця (суб'єкта господарювання), який планує використовувати у своїх внутрішніх цілях. Так, згідно з цим нормативним актом, ризики поділяються на: 1) мінімальний ризик, що має диспозитивний характер, адже стосується спам-фільтрів (періодичні сповіщення про події чи новини) та відеоігор з підтримкою штучного інтелекту, які не мають прямих зобов'язань відповідно до Закону, але компанії можуть добровільно прийняти додаткові кодекси поведінки. 2) обмежений ризик, який стосується правил прозорості таких систем, як чат-боти, і мають обов'язок прямо інформувати користувачів, що вони взаємодіють із машиною, і контент, створений штучним інтелектом, повинен бути відповідно позначений. 3) до систем високого ризику відносять ті, які функціонують у критичних інфраструктурах, освіті, правоохоронних органах тощо. Прикладом може слугувати медичне програмне забезпечення на основі

штучного інтелекту, що використовуються для підбору персоналу, і повинні відповідати суворим вимогам, таким як системи зниження ризиків, висока якість наборів даних, чітка інформація про користувачів, людський нагляд тощо. Неприпустимий ризик включає в себе заборонені системи, які становлять загрозу для безпеки або прав людей, наприклад, соціальний скоринг уряду. Говорячи більш детально про заборону, то такий захід застосовується з метою неможливості застосування біометричної оцінки особи для дискримінації, моніторинг камер відеоспостереження задля створення особистої (неофіційної) бази даних тощо.

Доречним також буде розглянути Закон про штучний інтелект і дані (англ. The Artificial Intelligence and Data Act) (далі – Закон AIDA), який був представлений урядом Канади у червні 2022 року й станом на 2026 рік так і не був прийнятий через обмежену участь громадськості та неповну сферу застосування. Однак слід розглянути Закон AIDA у аспекті міцної основи для запозичення, адже документ містить регуляторну базу систем штучного інтелекту у Канаді, що останні в свою чергу ґрунтувалися на основі безпеки для користувачів чи сторонніх осіб, недискримінаційності та відповідальності компаній таких технологій. Окрім цього, документ мав забезпечити відповідальність за ризики, пов'язані з високоефективними системами штучного інтелекту (дискримінації, злочинного використання штучного інтелекту), зокрема, й тих, які використовуються під час міжнародної та міжпровінційної торгівлі та комерції. Важливою частиною документу є те, що на Міністра інновацій, науки та промисловості мали б покласти повноваження забезпечення виконання Закону, забезпечуючи синхронізацію політики та правозастосування з динамічним розвитком технологій.

Щодо визначення, то частина 2 статті 39 Закону AIDA передбачала наступне: «технологічна система, яка автономно або частково автономно обробляє дані, пов'язані з людською діяльністю, за допомогою генетичного алгоритму, нейронної мережі, машинного навчання або іншої техніки, щоб генерувати вміст або приймати рішення, рекомендації чи прогно-

зи» [3]. Звідси ми вбачаємо більш лаконічну і вдосконалену дефініцію, яка апелює до термінів «обробка даних», «генерування вмісту» тощо, яка, на нашу думку, попереджає виникнення неоднозначності тлумачення штучного інтелекту.

Аналізуючи законодавство США, можна помітити проблематику щодо відсутності єдиного офіційного визначення штучного інтелекту, проте у деяких актах можна зустріти його різні варіації. Наприклад, у Виконавчому наказі про збереження американського лідерства у сфері штучного інтелекту міститься поняття у розділі 9 – «термін «штучний інтелект» означає повний обсяг федеральних інвестицій у штучний інтелект, включаючи: дослідження та розробки основних методів і технологій штучного інтелекту; системи прототипів штучного інтелекту; застосування та адаптація методів штучного інтелекту; архітектурна та системна підтримка штучного інтелекту; кіберінфраструктура, набори даних і стандарти для штучного інтелекту» [4].

Тобто, цей наказ спрямовує визначення більше на економічну та дослідницьку галузі, аніж щодо правового регулювання, а у Виконавчому наказі про сприяння використанню надійного штучного інтелекту в федеральному уряді [5] у розділі 9 застосовується відсилна норма до розділу 238(g) Закону про дозвіл на національну оборону на 2019 фінансовий рік як контрольну точку, в якій визначено, що «термін «штучний інтелект» включає:

1) будь-яку штучну систему, яка виконує завдання в умовах змінюваних і непередбачуваних обставин без значного людського контролю або здатна навчатися на основі досвіду та покращувати продуктивність при обробці наборів даних;

2) штучну систему, створену у вигляді комп'ютерного програмного забезпечення, фізичного апаратного забезпечення або в іншому середовищі, яка вирішує завдання, що вимагають сприйняття, когнітивних здібностей, планування, навчання, комунікації або фізичних дій, подібних до людських;

3) штучну систему, розроблену для мислення або дій, подібних до людських, включаючи когнітивні архітектури та нейронні мережі;

4) набір методів, включаючи машинне навчання, які призначені для наближення до виконання когнітивних завдань;

5) штучну систему, розроблену для раціональних дій, зокрема, інтелектуальний програмний агент або робот, який досягає поставлених цілей через сприйняття, планування, логічні міркування, навчання, комунікацію, ухвалення рішень та виконання дій» [6]. Такі визначення можна звести до загального поняття штучного інтелекту як штучної системи, здатної виконувати когнітивні функції на основі машинного навчання.

У той час як Каліфорнійська рада з громадських прав у внесених змінах до трудового законодавства, у частині автоматизованих систем прийняття рішень, запропонувала власне визначення у частині 3 документу пропонування змін, яке звучить так: «система машинного навчання, яка може для певного набору цілей, визначених людиною, давати прогнози, рекомендації або рішення» [7]. На цьому правники та законодавці штату Каліфорнія не зупинилися, і уже у лютому 2023 року Сенат штату висвітлив законопроект «Сенатський Білл № 721» [7], який передбачає утворення Каліфорнійської міжвідомчої робочої групи зі штучного інтелекту. В основі цієї групи лежить завдання подати звіт законодавчій владі до 1 січня 2030 року, у якому буде одним із пунктів розроблене загальне визначення штучного інтелекту, щоб використовувати його на законодавчому рівні. Отже, у законодавстві США існують різні поняття штучного інтелекту, в залежності від сфери застосування, проте найбільш активними й спрямованими на правове регулювання є законодавці штату Каліфорнія, які планують першими надати офіційне визначення штучного інтелекту у США.

Таким чином, ми можемо стверджувати, що суть розглянутих вище понять є близькими одна одній у загальному розумінні, проте формулювання – різняться. Найбільш повноцінним серед досліджених раніше дефініцій, є Закон

про штучний інтелект і дані (Канада) у порівнянні з іншими. ЄС визначає штучний інтелект як «машинну систему», Канада – «технологічну систему», а Каліфорнійські юристи хоч і на стадії розробки загального поняття, проте визначають «систему машинного навчання» як штучний інтелект. Спільним є те, що у досліджених вище документах Канади та ЄС, у поняттях вказують генерування вмісту (рішень, пропозицій, рекомендацій тощо) як результат вхідних даних, у той час як каліфорнійці підійшли більш загально – результатом є прогнози, рішення тощо.

Як уже було зазначено вище, на сьогодні національне законодавство практично не врегульовує штучний інтелект у цивільному обороті, що породжує дискусії серед науковців і юристів також щодо надання «правосуб'єктності» штучному інтелекту, зокрема щодо визначення кому належать права інтелектуальної власності, визначення меж відповідальності тощо.

У сучасних демократичних правових країнах, серед яких є й Україна, правовий статус особистості належить лише фізичним особам, тобто людям, як передбачено у статтях 24-27 та інших Цивільного кодексу України (далі – ЦК України). Саме фізичні особи мають весь спектр прав, які передбачені законодавством кожної держави, проте існують винятки обмеження у деяких правах, наприклад, у разі визнання особи недієздатною. Так, більшість науковців погоджуються з твердженням Жорнокуя Ю.М., що «більш обмежений статус особистості надається юридичним особам, чії законні права в основному обмежуються економічними відносинами» [8, с. 119].

Фізична особа за допомогою своїх прав та обов'язків реалізує особисті інтереси, тобто вони є певними засобами досягнення конкретної індивідуальної мети. Дискусії щодо визначення штучного інтелекту в правовому полі як об'єкта чи суб'єкта є досить тривалими, адже якщо раніше штучний інтелект на початковій стадії створення можна було вважати об'єктом права (переважно цивільного), стосовно якого фізичні та (або) юридичні особи могли вступати у правовідносини, зокрема, шляхом укладення договору купівлі-продажу, договору міни чи інших

правочинів, то стрімким поштовхом для дослідження й обговорення штучного інтелекту як суб'єкта права, став правовий прецедент набуття у жовтні 2017 року громадянства Саудівської Аравії андроїдом (гіноїдом) Софією від гонконгської компанії Hanson Robotics «зі здатністю адаптування до поведінки людей, а також роботи з людьми» [9, с. 74], яка володіє штучним інтелектом.

На сьогодні розроблено та продемонстровано людству багато людиноподібних роботів зі штучним інтелектом. Яскравим прикладом цього є людиноподібні роботи зі штучним інтелектом від компанії Realbotix, представлені у січні 2025 року, які здатні «вести діалоги, запам'ятовувати співрозмовників та демонструвати емоції» [10].

Штучний інтелект, на нашу думку, неможливо наділити правовим статусом на основі фізичної особи, оскільки це буде прямо суперечити законодавству, зокрема, положенням Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод та Хартії основних прав ЄС, і на основі юридичної особи також, адже фактично, вона є продуктом (річчю) діяльності компанії чи фізичної особи, які не можуть представляти штучний інтелект у приватному чи комерційному використанні.

Як слушно зазначає Жорнокуй Ю.М.: «Мета наділення суб'єкта правосуб'єктністю полягає у тому, щоб дати йому можливість певним чином впливати на правову систему і піддаватися певному впливу з її сторони» [8, с. 120]. На основі цього, ми вважаємо, що штучний інтелект не може самостійно ні впливати, ані піддаватися впливу юридично негативних чи позитивних наслідків (юридичної відповідальності, винагороди тощо).

Основною сутністю штучного інтелекту, яка відрізняє його від сучасних інформаційно-комунікаційних систем, які керуються людиною, є наявність когнітивних можливостей, які виникають під час автономної чи напівавтономної діяльності. Зокрема, штучний інтелект не може бути притягнений до відповідальності, адже фактично певний результат отримуємо на основі відповідного запиту. Як вказує Жорнокуй Ю.М.: «Правова система, якщо б вона

вирішила наділити такі системи (фактично робіт) правосуб'єктністю, мала б конкретно закріпити, які юридичні права і обов'язки пов'язані з таким визнанням. Якщо цього не відбудеться, то правовій системі буде складно розібратися в тому, що вона зробила» [8, с. 121]. Тому, якщо певна країна і стане наділяти «правосуб'єктністю» штучний інтелект, слід виокремити для неї спеціальний правовий статус.

Як уже зазначалося вище, в Україні на законодавчому рівні не визначено правовий режим штучного інтелекту, тим більше не визначає його суб'єктом права, тому наразі він є об'єктом правовідносин, і відповідальність покладатиметься на розробника та (або) користувача. Доречним буде згадати також думку Великанової М.М., що «Європейським парламентом 20.10.2020 року було прийнято резолюцію, де зазначено, що будь-яка фізична або віртуальна діяльність, пристрої чи процеси, керовані системами штучного інтелекту, технічно можуть бути прямою або непрямою причиною шкоди чи збитку, але майже завжди є наслідком того, що хтось створює, розгортає чи втручається у їх роботу; у зв'язку з цим не потрібно надавати правосуб'єктність системам штучного інтелекту» [11, с. 84].

Порушуючи питання стосовно того, кому належать права інтелектуальної власності, слід звернутися до принципів авторського права, згідно з якими оригінальний творчий вклад визнається за людиною, а не інструментом. Так, штучний інтелект не має конкретного статусу, який би давав право претендувати на авторство. Смірнов І. у своєму дослідженні зазначає, що «згідно з умовами використання ChatGPT, OpenAI, розробник системи, не володіє контентом, який створюють користувачі» [12], що додатково закріплює авторські права за людиною. Зокрема, Закон України «Про авторське право та суміжні права» (далі – Закон) має низку статей, що врегульовують право інтелектуальної власності на об'єкт, створений штучним інтелектом, зокрема, у частині 5 статті 33 Закону передбачено, що «право особливого роду (*sui generis*) на неоригінальний об'єкт, згенерований комп'ютерною програмою, виникає внаслідок

факту генерування цього об'єкта і починає діяти з моменту його генерування» [13], на такі права поширюється строк охорони 25 років.

Як уже зазначалося вище, системи штучного інтелекту є практично невід'ємною частиною нашого життя, і використовуються у багатьох галузях людської діяльності, таких як: наука, бізнес, навчання тощо. Стрімкий розвиток технологій штучного інтелекту викликає занепокоєння у можливих ризиках при неправильному та неетичному використанні, адже унікальність ризиків таких систем зумовлена їхньою автономністю. Так, штучний інтелект здатний вчитися на основі вхідних даних та запам'ятовувати інформацію, тому така специфіка ускладнює процес виявлення збоїв та реагування на них.

Хоча розвиток штучного інтелекту несе здебільшого позитивні аспекти як: обробка та аналіз великого обсягу інформації, виявлення помилок людей і покращення ефективності, автоматизація процесів, підвищення точності результатів у багатьох сферах тощо.

Проте, слід розглянути низку ризиків для учасників цивільних правовідносин, серед яких автори відносять: 1) недостовірність інформації, що стосується фізичної чи юридичної особи; 2) невиконання договірних зобов'язань; 3) порушення права на охорону здоров'я; 4) порушення права на справедливий суд; 5) перенавантаження судової системи.

У першому аспекті, ми допускаємо можливість викривлення інформації, наприклад, коли штучний інтелект здійснює аналіз неперевіраних джерел чи публікації так званої «жовтої преси» й видає недостовірну або спотворену інформацію про компанію чи публічну особу користувачу, що може стати порушенням права на повагу до честі, гідності та (або) ділової репутації (статті 297, 299 ЦК України) і є підставою для подачі позовної заяви до суду (дифамацийного позову).

Другий аспект підкріплюється на основі реального випадку, який набрав значного розголосу. Так, Майк Джонс замовив безпілотне таксі компанії Waymo до аеропорту Лос-Анджелеса, прибувши на місце висадки, автомобіль почав кружляти на парковці, в резуль-

таті чого запізнився на свій рейс [14]. Із цієї ситуації ми вбачаємо, що чоловік (пасажир) уклав договір перевезення пасажиром зі службою таксі Waymo (перевізник), де останній не виконав висадку вчасно, а отже порушив умови договору, що призвело до негативних наслідків пасажиром (у даному випадку – запізнення на рейс).

Третій ризик має місце у випадку, якщо штучний інтелект зазнає помилку в алгоритмі чи матиме неактуальні (застарілі) дані – це призведе до неправильного діагнозу, що ставить під загрозу життя й здоров'я пацієнта, і безпосередньо може стати підставою для відшкодування шкоди на основі порушень договору про надання медичних послуг.

Четвертий ризик потребує особливої уваги, адже практика впровадження штучного інтелекту у різні системи людської діяльності не обійшла й судову владу, тому варто погодитись із думкою науковців Белова Д.М. і Белової М.В., що «автоматизація судових процесів за допомогою штучного інтелекту є однією з сучасних тенденцій у розвитку судочинства» [15, с. 316]. Такий підхід може мати переваги, такі як підвищена швидкість й ефективність прийняття рішень, підвищення об'єктивності судових процесів, і недоліки, які для правосуддя можуть завдати критично негативних наслідків.

На судову владу покладається значна роль у захисті прав та інтересів фізичних і юридичних осіб, тому будь-яка помилка може коштувати втраті справедливості.

Яскравим прикладом неетичного використання технологій штучного інтелекту у правосудді є постанова Новозаводського районного суду м. Чернігова від 17.10.2025 р. у справі № 751/8289/25, де суддя у абзаці 3 описової частини судового рішення прописав «ось перевірений і відредагований варіант вашого тексту з виправленням граматичних, стилістичних і пунктуаційних помилок» [16], що містить явні стилістичні ознаки штучного інтелекту.

Необхідно усвідомлювати ризики штучного інтелекту, які можуть виникати через обмежені дані, на яких вони створені, в результаті виникатимуть систематичні, несправедливі, неточні рішення суду, безпосередньо слід порушити те-

му етики та моральних цінностей, адже штучний інтелект у своїй діяльності не має совісті (лише імітує її), моралі, честі, професійної етики, завдяки яким судді керуються під час здійснення службових повноважень, зокрема, у частині винесення рішень. Тому штучний інтелект не зможе замінити суддів, а лише бути допоміжним інструментом у діяльності судової влади, і лише у спосіб й межах визначених етичним кодексом та законодавством випадках.

Схожого висновку дійшла колегія Касаційного господарського суду в постанові від 08.07.2025 р. у справі № 925/496/24 «...штучний інтелект може бути корисним та допоміжним інформативним інструментом у сфері правосуддя, але не може замінити ні роль суддів,...» [17]. Загальна сукупність висвітлених раніше ризиків може породити останній – перенавантажити судову систему, зокрема навантаження суддів зросте у кілька разів, коли особи, чий цивільні права були порушено звертатимуться з позовом.

Судові рішення у справах, пов'язаних зі штучним інтелектом, формують прецеденти, які визначають межі відповідальності компаній-розробників та користувачів. Першим судовим рішенням слід розглянути справу RG21090128 Сім'я Мальдонадо проти Tesla [18] щодо смертельного інциденту за участю автопілота Tesla. У 2019 році на автостраді у Каліфорнії Tesla Model 3, керована автопілотом, зіткнулася з пікапом Ford Explorer, що призвело до загибелі 15-річного Джованні Мальдонадо, пасажиром пікапа. Сім'я подала позов проти Tesla, стверджуючи, що маркетинг компанії вводив у оману щодо можливостей автопілота, створюючи у водія хибне відчуття безпеки, і звинуватили Tesla у недбалості та шахрайстві, наголошуючи, що перебільшені заяви про автономність автопілота спричинили шкоду життю і здоров'ю. Tesla заперечувала провину, посилаючись на необхідність людського контролю. Від 27 березня 2025 року суддя Вищого суду округу Аламеда (Каліфорнія) Ребека Еверсон постановила, що питання про введення в оману щодо можливостей автопілота має розглядатися судом присяжних. Справа ще не завершена, але рішення підкреслює відповідальність компаній

за маркетинг технологій штучного інтелекту (ШІ-технологій).

Наступний кейс стосується справи 1:23-cv-11195 [19] щодо використання творів авторських прав для навчання штучного інтелекту без дозволу (The New York Times проти OpenAI проти Microsoft). Так, за обставинами справи, у грудні 2023 року The New York Times та інші видання подали позов проти OpenAI і Microsoft, стверджуючи, що їхні статті без дозволу використовувалися для навчання моделей штучного інтелекту, таких як ChatGPT і Microsoft Copilot. Позивачі заявляли, що це порушення авторських прав завдає шкоди їхньому бізнесу через конкуренцію з генерованим контентом, проте OpenAI і Microsoft аргументували, що це підпадає під «чесне використання» (fair use), оскільки навчання штучного інтелекту є трансформаційним процесом. Від 26 березня 2025 року федеральний суддя дозволив продовжити основну частину позову, відхиливши звинувачення у порушенні нечесної конкуренції, але залишивши в силі претензії щодо прямого порушення авторських прав.

Загальна сукупність висвітлених раніше ризиків може породити останній – перенавантажити судову систему, зокрема, навантаження суддів зросте у кілька разів, коли особи, чії цивільні права були порушено звертатимуться із позовом про їх захист.

Висновки. Проведене дослідження свідчить, що розвиток штучного інтелекту потребує комплексного правового регулювання, яке встановить чіткі межі його використання та ефективні механізми контролю. Впровадження міжнародного досвіду і створення спеціального законодавства дозволить досягти балансу між технологічним прогресом та захистом прав громадян. Аналіз зарубіжного законодавства показує відсутність єдиного визначення штучного інтелекту. Найбільш вдалим є лаконічне канадське формулювання, і тому воно може стати орієнтиром для України, де законодавче визначення штучного інтелекту досі відсутнє. Питання правособ'єктності штучного інтелекту залишається відкритим. У демократичних правових системах штучний інтелект не може бути суб'єктом права, оскільки є продуктом людської діяльності.

Він повинен залишатися об'єктом правовідносин, а відповідальність за його дії має покладатися на розробників і користувачів. Авторські права на створені штучним інтелектом об'єкти також належать людині.

Необхідно розробити спеціальний закон про штучний інтелект, внести зміни до чинного Цивільного кодексу України щодо відшкодування шкоди, спричиненої діями штучного інтелекту, а також затвердити етичний кодекс, який регулюватиме обробку даних і відповідальність.

Література

1. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 02 груд. 2020 р. № 1556-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 01.03.2026).

2. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024. *Official Journal of the European Union. L series*. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj> (дата звернення: 24.03.2026).

3. BILL C-27. First Session, Forty-fourth Parliament, 70-71 Elizabeth II, 2021–2022. *Parliament of Canada*. URL: <https://www.parl.ca/DocumentViewer/en/44-1/bill/C-27/first-reading> (дата звернення: 24.03.2026).

4. Executive Order on Maintaining American Leadership in Artificial Intelligence. Infrastructure & Technology. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/presidential-actions/executive-order-maintaining-american-leadership-artificial-intelligence/> (дата звернення: 23.03.2026).

5. Executive Order on Promoting the Use of Trustworthy Artificial Intelligence in the Federal Government. Infrastructure & Technology. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/presidential-actions/executive-order-promoting-use-trustworthy-artificial-intelligence-federal-government/> (дата звернення: 24.03.2026).

6. Civil Rights Council. Attachment G. Proposed Modifications to Employment Regulations. Regarding Automated-Decision Systems. URL: <https://civildrights.ca.gov/wp-content/uploads/sites/32/2022/07/Attachment-G-Proposed-Modifications-to-Employment-Regula>

tions-Regarding-Automated-Decision-Systems.pdf (дата звернення: 23.03.2026).

7. Senate Bill № 721. California legislative information. URL: https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=202320240SB721 (дата звернення: 24.03.2026).

8. Жорнокуй Ю.М. Штучний інтелект: питання відповідальності на сучасному етапі розвитку доктрини. *Форум права*. 2024. № 79 (2). С. 118–127.

9. Парамонова О.Ю., Варава І.П. Місце штучного інтелекту в системі права. *Наукові праці Київського авіаційного інституту. Серія: Юридичний вісник «Повітряне і космічне право»*. 2023. № 3 (68). С. 73–80. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.68.17976>.

10. Realbotix показав робота-жінку, яка здатна спілкуватися з людиною і виражати емоції. *Експерт. Український діловий портал*: веб-сайт. URL: <https://expert.in.ua/techno/11012025-realbotix-pokazav-robotu-zhinku-yaka-zdatna-splkuvatysya-z-lyudynoyu-i-vyrazhaty-emotsiyi/> (дата звернення: 24.03.2026).

11. Великанова М.М. Електронна особа: проблемні питання надання правового статусу штучному інтелекту. *Учасники цивільних відносин: новації рекодифікації цивільного (приватного) права України: матеріали XIX наук. практ. конф., присвяч. 99-й річниці з дня народж. д-ра юрид. наук, проф., чл.-кор. АН УРСР В.П. Маслова (м. Харків, 12 берез. 2021 р.)*. Харків: Право, 2021. С. 82–85.

12. Правове регулювання штучного інтелекту: міжнародний досвід та українські перспективи. *Ligazakon*: веб-сайт. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/223351_pravove-regulyuvannya-shtuchnogo-ntelektu-mzhnarodniy-dosvd-ta-ukransk-perspektivi (дата звернення: 24.03.2026).

13. Про авторське право та суміжні права: Закон України від 01 груд. 2022 р. № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (дата звернення: 24.03.2026).

14. У Лос-Анжелесі чоловік запізнився на літак: чому в цьому винне безпілотне таксі. *Фокус*: веб-сайт. URL: <https://focus.ua/uk/digital/686852-u-los-anzhelesi-pasazhir-ne->

vstig-na-reys-cherez-bezpilotne-taksi-yaka-prichina (дата звернення: 24.03.2026).

15. Белов Д.М., Белова М.В. Штучний інтелект в судочинстві та судових рішеннях, потенціал та ризики. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Право*. Вип. 78. Ч. 2. 2023. С. 315–320.

16. Постанова Новозаводського районного суду м. Чернігова від 17 жовт. 2025 р. у справі № 751/8289/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131196945> (дата звернення: 25.03.2026).

17. Постанова Касаційного господарського суду від 08 лип. 2025 р. у справі № 925/496/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128775966> (дата звернення: 25.03.2026).

18. Escudero et al. vs. Tesla Inc. et al., case number RG21090128. Superior Court of California, County of Alameda. URL: <https://www.singletonschreiber.com/newsroom/news/tesla-faces-fraud-claims-over-fatal-autopilot-crash> (дата звернення: 24.03.2025).

19. The New York Times Company v. Microsoft Corporation. United States District Court Southern District of New York. URL: <https://www.courtlistener.com/docket/68117049/1/the-new-york-times-company-v-microsoft-corporation/> (дата звернення: 24.03.2025).

References

1. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku shtuchnoho intelektu v Ukraini: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 02.12.2020 r. № 1556-r. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#Text> (дата звернення: 01.03.2026).

2. Regulation (EU) 2024/1689 of the European Parliament and of the Council of 13 June 2024. *Official Journal of the European Union. L series*. URL: <http://data.europa.eu/eli/reg/2024/1689/oj> (дата звернення: 24.03.2026).

3. BILL C-27. First Session, Forty-fourth Parliament, 70-71 Elizabeth II, 2021–2022. Parliament of Canada. URL: <https://www.parl.ca/DocumentViewer/en/44-1/bill/C-27/first-reading> (дата звернення: 24.03.2026).

4. Executive Order on Maintaining American Leadership in Artificial Intelligence. Infrastructure & Technology. URL: <https://trumpwhitehouse.ar->

chives.gov/presidential-actions/executive-order-maintaining-american-leadership-artificial-intelligence/ (data zvernennia: 23.03.2026).

5. Executive Order on Promoting the Use of Trustworthy Artificial Intelligence in the Federal Government. Infrastructure & Technology. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/presidential-actions/executive-order-promoting-use-trustworthy-artificial-intelligence-federal-government/> (data zvernennia: 24.03.2026).

6. Civil Rights Council. Attachment G. Proposed Modifications to Employment Regulations. Regarding Automated-Decision Systems. URL: <https://calcivilrights.ca.gov/wp-content/uploads/sites/32/2022/07/Attachment-G-Proposed-Modifications-to-Employment-Regulations-Regarding-Automated-Decision-Systems.pdf> (data zvernennia: 23.03.2026).

7. Senate Bill № 721. California legislative information. URL: https://leginfo.legislature.ca.gov/faces/billNavClient.xhtml?bill_id=202320240S721 (data zvernennia: 24.03.2026).

8. Zhornokui Yu.M. Shtuchnyi intelekt: pytan- nia vidpovidalnosti na suchasnomu etapi rozvytku doktryny. *Forum prava*. 2024. № 79 (2). S. 118–127.

9. Paramonova O.Iu., Varava I.P. Mistse shtuchnoho intelektu v systemi prava. *Naukovi pratsi Kyivskoho aviatsiinoho instytutu. Serii: Yurydychnyi visnyk «Povitriane i kosmichne pravo»*. 2023. № 3 (68). S. 73–80. DOI: <https://doi.org/10.18372/2307-9061.68.17976>.

10. Realbotix pokazav robota-zhinku, yaka zdatna spilkuvatysia z liudynoiu i vyrazhaty emotsii. Ekspert. Ukrainskyi dilovyi portal: veb-sait. URL: <https://expert.in.ua/techno/11012025-realbotix-pokazav-robota-zhinku-yaka-zdatna-spilkuvatysya-z-lyudynoyu-i-vyrazhaty-emotsiyi/> (data zvernennia: 24.03.2026).

11. Velykanova M.M. Elektronna osoba: problemni pytan- nia nadannia pravovoho statusu shtuchnomu intelektu. *Uchasnyky tsyvilnykh vid- nosyn: novatsii rekodyfikatsii tsyvilnoho (pryv- atnoho) prava Ukrainy: materialy XIX nauk. prakt. konf., prysviach. 99-y richnytsi z dnia narodzh. d-*

ra yuryd. nauk, prof., chl.-kor. AN URSS V.P. Maslova (m. Kharkiv, 12 berez. 2021 r.). Kharkiv: Pravo, 2021. S. 82–85.

12. Pravove rehuliuвання shtuchnoho intelektu: mizhnarodnyi dosvid ta ukraïnski perspektyvy. Ligazakon: veb-sait. URL: https://biz.ligazakon.net/analytics/223351_pravove-regulyuvannya-shtuchnogo-intelektu-mzhnarodniy-dosvid-ta-ukransk-perspektivi (data zvernennia: 24.03.2026).

13. Pro avtorske pravo ta sumizhni prava: Za- kon Ukrainy vid 01.12.2022 r. № 2811-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2811-20#Text> (data zvernennia: 24.03.2026).

14. U Los-Anzhelesi cholovik zapiznyvsia na litak: chomu v tsomu vynne bezpilotne taksi. Fokus: veb-sait. URL: <https://focus.ua/uk/digital/686852-u-los-anzhelesi-pasazhir-ne-vstig-na-reys-cherez-bezpilotne-taksi-yaka-prichina> (data zvernennia: 24.03.2026).

15. Bielov D.M., Bielova M.V. Shtuchnyi intel- ekt v sudochynstvi ta sudovykh rishenniakh, po- tentsial ta ryzyky. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho Natsionalnoho Universytetu. Serii Pravo*. Vyp. 78. Ch. 2. 2023. S. 315–320.

16. Postanova Novozavodskoho raionnoho sudu m. Chernihova vid 17.10.2025 r. u spravi № 751/8289/25. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/131196945> (data zvernennia: 25.03.2026).

17. Postanova Kasatsiinoho hospodarskoho su- du vid 08.07.2025 r. u spravi № 925/496/24. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/128775966> (da- ta zvernennia: 25.03.2026).

18. Escudero et al. vs. Tesla Inc. et al., case number RG21090128. Superior Court of Califor- nia, County of Alameda. URL: [https://www.singletonschreiber.com/newsroom/ne- ws/tesla-faces-fraud-claims-over-fatal-autopilot- crash](https://www.singletonschreiber.com/newsroom/news/tesla-faces-fraud-claims-over-fatal-autopilot-crash) (data zvernennia: 24.03.2025).

19. The New York Times Company v. Mi- crosoft Corporation. United States District Court Southern District of New York. URL: [https://www.courtlistener.com/docket/68117049/1/t- he-new-york-times-company-v-microsoft- corporation/](https://www.courtlistener.com/docket/68117049/1/the-new-york-times-company-v-microsoft-corporation/) (data zvernennia: 24.03.2025).

PROBLEMOUS ASPECTS OF THE LEGAL REGIME OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE: THEORY AND PRACTICE

State University «Kyiv Aviation Institute»
Liubomyra Husara Avenue, 1, 03058, Kyiv, Ukraine
E-mails: diduk.alla@npp.kai.edu.ua, 7909656@stud.kai.edu.ua

*The purpose of this article is to study the problematic aspects of the legal regime of artificial intelligence, from the standpoint of theory and practice. For this purpose, the definitions of “digital technologies”, “artificial intelligence”, “legal regime of artificial intelligence”, “legal personality” of artificial intelligence were analyzed. The problems of legal regulation of artificial intelligence technologies and their practical significance were also considered, taking into account international experience. **Research methods:** general scientific and special methods of scientific knowledge. The use of these methods made it possible to analyze the features of the legal regime of artificial intelligence technologies and describe its problems, taking into account international experience. **Results:** artificial intelligence requires comprehensive legal regulation, which will establish clear boundaries for its use and introduce effective control mechanisms; formulation of proposals for improving current national legislation, taking into account global trends in the legal regulation of artificial intelligence; implementation of international experience and development of special legislation will ensure a balance between technological progress and protection of citizens' rights. **Discussion:** the development of artificial intelligence technologies is accompanied by a number of possible threats to participants in private and public legal relations, in particular, the provision of inaccurate information, failure to fulfill contractual obligations, a threat to health, violation of the right to a fair trial and overloading the judicial system. Of particular concern are the consequences of the use of artificial intelligence in areas that directly affect human rights, in particular, medicine and justice. It is understood that errors in artificial intelligence technology algorithms can lead to negative consequences, including violation of the rights of an individual, causing harm to him and legal liability for such harm. It should also be taken into account that the automation of judicial processes cannot completely replace the human factor, since artificial intelligence does not possess the moral principles and professional ethics necessary for the administration of justice.*

Keywords: digital technologies; legal regime; artificial intelligence; artificial intelligence technologies; «legal personality» of artificial intelligence; liability for harm caused by artificial intelligence; risks of artificial intelligence; intellectual property law; unethical use of artificial intelligence.

Дата першого надходження статті до видання: 26.03.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 03.04.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 30.04.2026

© Дідук А.Г., Фігорнюк І.О., 2026

Стаття поширюється на умовах ліцензії CC BY 4.0